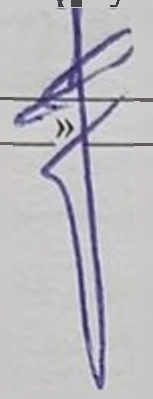
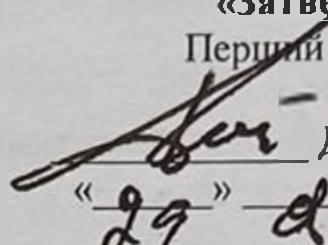

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНО-ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

«Погоджено»
Декан факультету ТВППТСБ

«» Михайло ГИЛЬ
_____ 2025 р.

«Затверджую»
Перший проректор

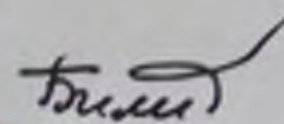
«» Дмитро БАБЕНКО
«29» _____ 2025р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЕДІЯЛЬНОСТІ»**

Освітньо-професійна програма «Біотехнології та біоінженерія»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня 3-го року
денної форми здобуття вищої освіти
на 2025/2026 навчальний рік

Освітній ступень – бакалавр
Галузь знань – 16 Хімічна інженерія та біоінженерія
Спеціальність – 162 Біотехнології та біоінженерія
Мова викладання – українська

Миколаїв
2025 р.

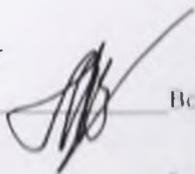
Робоча програма відповідає меті та особливостям освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти «Біотехнології та біоінженерія», затвердженою Вченою радою Миколаївського національного аграрного університету 28.02.2023 р. (протокол №7), чинної згідно наказу по університету №38-О від 03.03.2023р.

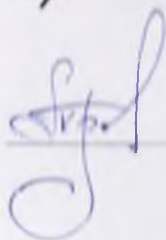
Розробник програми: канд. пед. наук, ст. викладач Короленко В.Л., Миколаївський національний аграрний університет

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри методики професійного навчання МНАУ, (протокол № 9 від "12" травня 2025 року)

Завідувач кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент Каріне ГОРБУНОВА

Схвалено:
Науково-методичною комісією інженерно-енергетичного факультету МНАУ, (протокол № 09 від 20 травня 2025 року).

Голова науково-методичної комісії
кандидат технічних наук, доцент Володимир МАРТИНЕНКО

Гарант освітньої програми
канд. е.-т. наук., доцент Олександр КРАМАРЕНКО

1. АНОТАЦІЯ

Вагому роль у підготовці молодих фахівців відіграють заклади вищої освіти. Під час навчання молодий фахівець повинен отримати не лише знання, вміння й компетенції, а і практичний досвід. Підходи до навчання й отримання вищої освіти не повинні бути обмежені знаходженням здобувачів вищої освіти в аудиторії. Як відомо, найкраще вчиться людина, якщо її роль активна, коли може бути проявлена ініціатива у вирішенні поставленого завдання, коли розкриваються особистісні якості людини. Особливо актуальним є питання у контексті інтеграції вищої освіти до Європейського освітнього простору, її адаптації до високого рівня конкуренції із європейськими закладами вищої освіти, у тому числі у контексті формування кваліфікованих кадрів для ринку праці. З огляду на суттєвий вплив глобалізаційних трансформацій (соціальна глобалізація), у тому числі у освітньому просторі, експерти Всесвітнього економічного форуму у Давосі сформуливали ключові навички, якими повинні володіти молоді фахівці з метою успішного працевлаштування, адаптації до умов ринку праці й кар'єрного зростання: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; взаємодія з людьми; вміння керувати людьми; емоційний інтелект, вміння формувати власну точку зору та приймати рішення; орієнтація на клієнта; вміння вести переговори; гнучкість розуму.

Актуальність формування зазначених навичок пов'язана із тим, що сучасні роботодавці дедалі частіше шукають не просто виконавців, а людей, які готові мислити поза шаблонами. Працівник майбутнього повинен бачити «крізь час» й втілювати у життя ідеї, які до нього ніхто не пропонував. Технологічна грамотність й емоційний інтелект повинні бути доповнені розумінням емоцій, намірами й мотивацією людей, вмінням керувати їх у належне русло.

В навчальному курсі «Основи охорони праці та безпека життєдіяльності» розглядаються сучасні технології навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. В загальних основах «Основи охорони праці та безпека життєдіяльності» розглядається вища школа як педагогічна система, предмет, задачі і основні категорії педагогіки вищої школи, основи дидактики вищої школи передбачають вивчення сучасних технологій в освіті та специфіки навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Дисципліна також передбачає вивчення основ організації виховного процесу у вишій школі.

SUMMARY

Institutions of higher education play an important role in the training of young professionals. During training, a young specialist must gain not only knowledge, skills and competencies, but also practical experience. Approaches to learning and obtaining higher education should not be limited to finding higher education students in the classroom. It is known that a person learns best if his role is active, when initiative can be shown in solving the task, when a person's personal qualities are revealed.

The relevance of the formation of these skills is due to the fact that modern employers are increasingly looking for not just performers, but people who are willing to think outside the box. The worker of the future must see "through time" and implement ideas that no one has proposed to him. Technological literacy and

emotional intelligence must be complemented by an understanding of emotions, intentions and motivations of people, the ability to direct them in the right direction. The skills are based on cognitive flexibility or flexibility of mind - the ability to think about several things at once.

The educational course " Basics of labor protection and life safety " examines modern technologies of the educational process of a higher educational institution. In the general basics of " Basics of labor protection and life safety ", the higher school is considered as a pedagogical system, subject, tasks and main categories of higher school pedagogy, the basics of higher school didactics provide for the study of modern technologies in education and the specifics of the educational process in higher educational institutions. The discipline also involves studying the basics of organizing the educational process in higher education.

2. Опис навчальної дисципліни

«Основи охорони праці та безпека життєдіяльності»

Галузь знань -16 Хімічна інженерія та біоінженерія

Спеціальність -162 Біотехнології та біоінженерія

Спеціальність Освітній ступінь Бакалавр

Семестр – 5

Кількість кредитів ECTS – 4,0

Кількість змістових модулів – 2,0

Загальна кількість годин – 120,0 год.

Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин:

лекції – 16 год./ 0,53 кредита

практичні заняття– 30год./ 1,00 кредита

самостійна робота – 74 год./ 2,47 кредита

Форма підсумкового контролю – залік у 5 семестрі.

Під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні технології навчання. У освітньому процесі використовується освітня платформа Moodle, яка дозволяє використовувати дистанційні підходи у опанування навчального матеріалу, технології Google Meet, Google Forms, а також презентаційні та відео матеріали. Робоча програма щорічно оновлюється з урахуванням пропозицій усіх груп стейкхолдерів. Сформовано матеріал щодо особливостей глобалізаційного середовища і підходів адаптації суб'єктів ринку до змін, оцінки ситуації та визначення можливих альтернатив тощо.

Інформація представлена у освітній платформі Moodle.

У процесі навчання всі учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених правил провадження освітньої та наукової діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання та наукової діяльності, з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Кодексу академічної доброчесності у Миколаївському національному аграрному університеті та інших документів. Усі академічні тексти (освітні та наукові) здобувачів вищої освіти обов'язково

перевіряються щодо їх відповідності принципам академічної доброчесності, у т. ч. за допомогою програми Strike Plagiarism.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів. Автором (співавтором) освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору є особа, яка зробила особистий інтелектуальний внесок до проведення дослідження, безпосередньо брала участь у його створенні та несе відповідальність за його зміст. Під час оприлюднення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору мають бути зазначені всі його автори. Не допускається зазначати як автора освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору особу, яка не відповідає критеріям, визначеним абзацом першим цієї частини. Якщо у проведенні дослідження або створенні освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору брали участь інші особи, що не вказані як його автори, це має бути зазначено у творі із визначенням внеску кожної такої особи.

Освітній (освітньо-науковий, науковий) твір має містити достовірні відомості про використані методи, джерела даних, результати дослідження та отримані наукові (науково-технічні) результати. Якщо під час проведення дослідження та/або створення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору були використані розробки, наукові (науково-технічні) результати, що належать іншим особам, це має бути зазначено в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі з посиланням на джерело їх оприлюднення. Використання загальновідомих фактів чи ідей не потребує окремого зазначення. Усі текстові запозичення, що використовуються в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі (окрім стандартних текстових кліше), мають бути позначені з посиланням на джерело запозичення. Текстові запозичення мають бути позначені у спосіб, який дозволяє чітко відокремити їх від власного тексту автора (авторів). У разі використання автором (авторами) власних, розробок, наукових (науково-технічних) результатів, які були оприлюднені раніше, він (вони) мають зазначити це в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі.

Дотримання вимог академічної доброчесності для здобувачів освіти. Здобувачі освіти зобов'язані виконувати вступні, навчальні, контрольні, кваліфікаційні, конкурсні та інші види завдань самостійно. Самостійність у виконанні завдання означає, що воно має бути виконане: для індивідуальних завдань – особисто здобувачем, а для групових завдань – лише визначеною групою здобувачів, без втручання інших осіб, під керівництвом та контролем викладачів, що визначені як керівники, та затверджені відповідно до нормативної документації закладу вищої освіти з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей осіб з особливими освітніми потребами; якщо умови або характер завдання передбачають обмеження у можливих джерелах інформації – без використання недозволених джерел інформації. Здобувачі вищої освіти зобов'язані поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм. Дотримання вимог академічної доброчесності під час оцінювання. Оцінювання у сфері вищої освіти і науки відповідає вимогам об'єктивності, валідності та справедливості. Оцінювання є об'єктивним, якщо воно ґрунтується на заздалегідь визначених критеріях. Оцінювання є валідним, якщо воно здійснюється відповідно до критеріїв, що визначаються законодавством України та суб'єктом внутрішнього забезпечення якості освіти. Оцінювання є

справедливим, якщо воно проводиться за відсутності конфлікту інтересів, дискримінації та неправомірного впливу на оцінювача.

3.МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перехід до ринкових відносин, формування багатоукладної економіки в агропромисловому комплексі та розвиток різних форм господарювання висувають підвищені вимоги до випускників вищих аграрних закладів освіти. Вміння працювати з людьми – важлива якість, що потрібна як молодому спеціалісту, так і керівнику виробничого колективу. Потреба в науково-педагогічному обґрунтуванні діяльності людини особливо відчувається сьогодні.

Основною метою «Основи охорони праці та безпека життєдіяльності» є підготовка студентів бакалаврів до проведення науково-дослідної роботи.

Предмет курсу – організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України.

Об'єкт – процес формування особистості студента у вищому навчальному закладі.

Основні завдання курсу:

- поглиблення, розширення, інтеграція знань з педагогіки, навчально-виховних технологій;
- практичне опанування студентами різними формами організації навчального і виховного процесів у вищих навчальних закладах;
- виховання у бакалаврів особистісних якостей майбутнього педагога, прагнення постійно займатися саморозвитком і самовдосконаленням.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен знати:

- основні категорії педагогіки вищої школи, напрями діяльності викладача вищого навчального закладу, специфіку організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, сучасні освітні технології.

Студент повинен вміти:

- Застосовувати знання методики викладання у вищій школі для аналізу проблем, що виникають в процесі фахової діяльності майбутніх інженерів.
- Використовувати принципи, методи і форми освітньо-виховного впливу на соціально-психологічний стан трудового середовища.

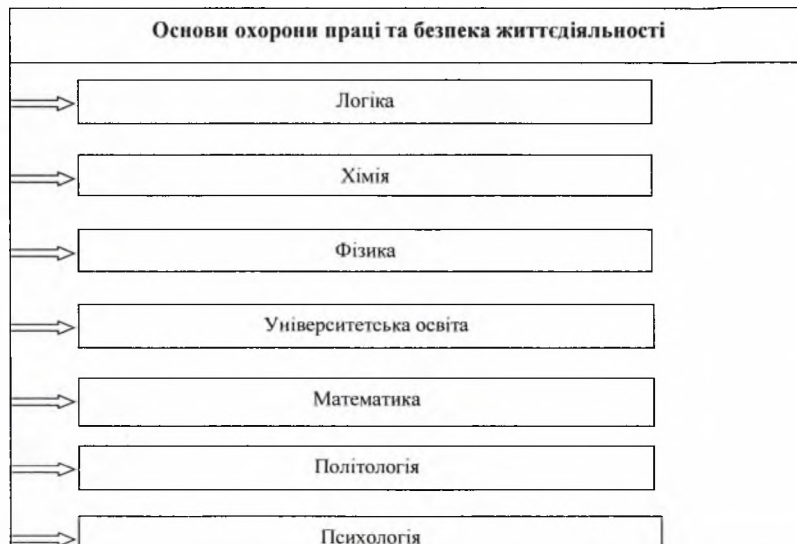
Таблиця 1 Компетентності здобувачів вищої освіти

Компетентності	Змістовність
Інтегральні	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії.

Загальні	K01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; K06. Навички здійснення безпечної діяльності; K08. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; K09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні)	K24. Здатність дотримуватися вимог біобезпеки, біозахисту та біоетики.

4. МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Процес підготовки людей і колективів до успішного розв'язання завдань, його різні аспекти вивчає нині чимало наук: філософія, соціологія, етика, естетика, психологія, фізіологія, кібернетика, фізико-математичні й технічні науки, з якими взаємодіє педагогіка, використовує їхні відомості, а часом і методи в аналізі явищ, що дає змогу глибше проникати в сутність педагогічного процесу, розробляти об'єктивніші критерії діяльності тих, хто навчає, і тих, кого навчають, а також обґрунтовувати точніші практичні рекомендації.

5. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основними завданнями вивчення дисципліни є: розуміння предмета, об'єкта, основного категоріального апарату і загального методичного арсеналу з Основи охорони праці та безпека життєдіяльності; - осягнення основних принципів та функцій Основи охорони праці та безпека життєдіяльності; вивчення основ Основи охорони праці та безпека життєдіяльності як окремої науки; - озброєння студентів такими здобутками сучасної науки, які б сприяли їх особистісному та професійному становленню, а також самоактуалізації та самореалізації майбутнього фахівця.

Методи навчання поділяються на три складові:

- за джерелом знань: виконання індивідуальних завдань, самостійна робота, практичні заняття.
- за характером навчально-пізнавальної діяльності: дискусії, тематичні «круглі столи», наукова діяльність;
- за дидактичними завданнями: методи організації навчально-пізнавальної діяльності, методи оцінки та перевірки результатів.

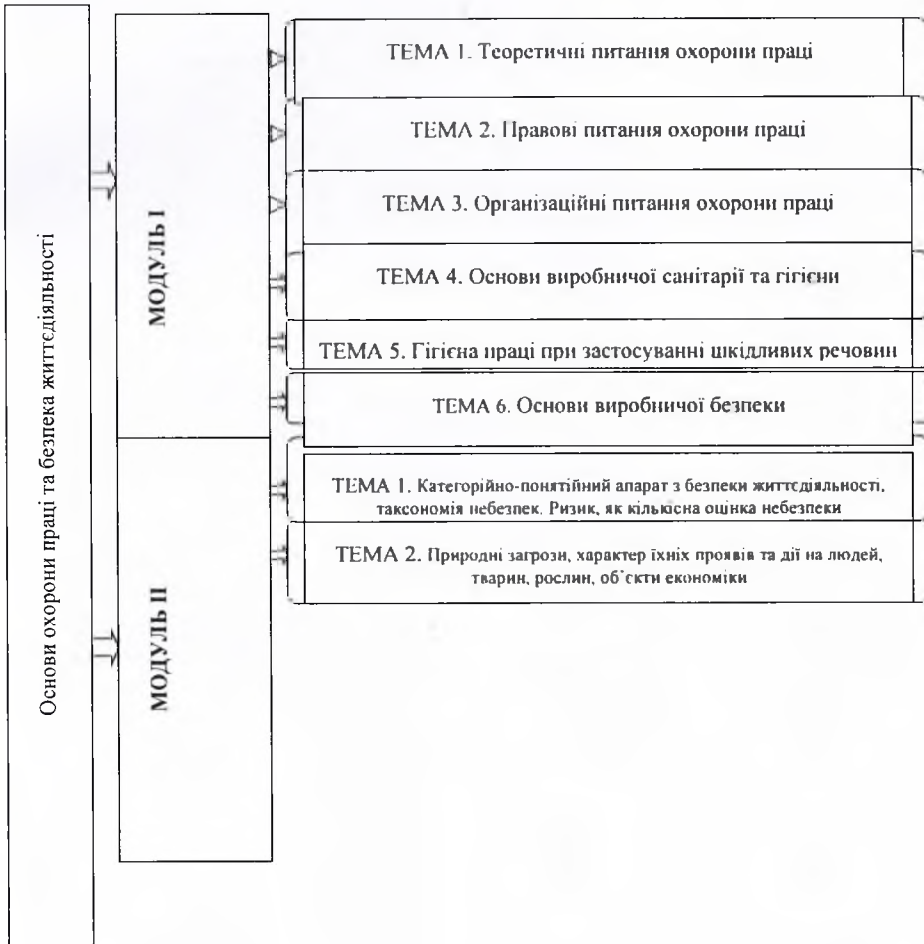
6. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2 Програмні результати навчання здобувачів вищої освіти

Заплановані результати навчальної дисципліни	Змістовність
	ПР05. Вміти аналізувати нормативні документи (державні та галузеві стандарти, технічні умови, настанови тощо), складати окремі розділи технологічної та аналітичної документації на біотехнологічні продукти різного призначення; аналізувати технологічні ситуації, обирати раціональні технологічні рішення; ПР22. Вміти враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки під час формування технічних рішень. Вміти використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

7. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи охорони праці та безпека життєдіяльності»

7. Загальний розподіл годин

Таблиця 3 Теми, розподіл навчального часу, терміни виконання завдань

Змістовні модулі курсу			Теми	Розподіл навчального часу			Термін виконання, тиждень	Терміни контролю заходів
Найменування	Обсяг, кредити	Сума балів		лекції	практичні	самостійна робота		
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Основні підходи до вивчення особистості в психології	0,2	4,0-6,0	Тема 1. Теоретичні питання охорони праці	2	4	9	1 тиждень	Поточний контроль по завершенню теми*
	0,2	4,0-8,0	Тема 2. Правові питання охорони праці	2	4	9	2 тиждень	Поточний контроль
	0,23	4,0-6,0	Тема 3. Організаційні питання охорони праці	2	4	9	3 тиждень	Поточний контроль по завершенню теми*
	0,2	4,0-6,0	Тема 4. Основи виробничої санітарії та гігієни	2	4	9	4 тиждень	Поточний контроль по завершенню теми*
	0,23	4,0-6,0	Тема 5. Гігієна праці при застосуванні шкідливих речовин	2	4	9	5 тиждень	Поточний контроль по завершенню теми*
	0,17	4,0-6,0	Тема 6. Основи виробничої безпеки	2	4	9	6 тиждень	Поточний контроль по завершенню теми*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Психологічна характеристика особистості	0,17	4,0-6,0	Тема 7. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик, як кількісна оцінка небезпеки	2	4	10	7 тиждень	Поточний контроль по звершенню теми*
	0,23	4,0-6,0	Тема 8. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	2	2	10	8 тиждень	Поточний контроль по звершенню теми*
Всього	4,0	60-100	x	16	30	74	x	X

Примітка: виконання здобувачем індивідуальних завдань за темою дослідження

8. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

8.1. Загальний розподіл годин і кредитів

Назва змістового модуля	Кількість годин і кредитів		
	год.	кредитів	%
Основи охорони праці	74	2,56	61,7
Безпека життєдіяльності	46	1,44	38,3
Всього	120	4,0	100,0

8.2. Перелік та короткий зміст лекцій

Модуль 1

Лекція 1. Теоретичні питання охорони праці

Теоретичні питання охорони праці. Наша держава виділяє величезні кошти на поліпшення умов праці, розробку заходів по зменшенню виробничого травматизму і професійних захворювань. Це дає можливість: 1. збільшити період професійної активності працівників; 2. підвищити продуктивність праці; 3. скоротити втрати, пов'язані з травматизмом, професійними виробничими захворюваннями, зменшити текучість кадрів.

Покращення умов праці зберігає здоров'я працівників, продовжує життя та відповідно збільшує період їхньої професійної активності.

Статистичні дані по травматизму

За даними Міжнародної організації праці, щороку у світі фіксується приблизно 125 млн. нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, у тому числі 10 млн. з тяжкими і 220 тис. зі смертельними наслідками. На сьогодні зареєстровано близько 60—150 млн. випадків захворювань, пов'язаних з працею, 60 млн. працівників піддаються впливу канцерогенних речовин, 500 млн. працівників не працездатні з причин невідповідності стану

умов і безпеки праці санітарним вимогам.

Незадовільний стан охорони праці важким тягарем лягає на економіку держави. Щорічно майже 17 тис. осіб стають інвалідами, чисельність пенсіонерів унаслідок трудового каліцтва перевищила 150 тис. осіб, щорічна загальна сума виплат на фінансування пільгових пенсій з трудового каліцтва, відшкодування заподіяної шкоди потерпілим на виробництві та інших виплат, пов'язаних із незадовільними умовами, перевищує 1млрд.грн. Як свідчать статистичні дані, на підприємствах, в установах, організаціях України всіх форм власності щоденно травмується в середньому понад 200 працівників, з них близько 30 стають інвалідами і 5-6 осіб одержують травми зі смертельним наслідком. Ризик стати жертвою нещасного випадку на виробництві або постраждати від профзахворювання в Україні у 5-8 разів вищий, ніж у розвинутих країнах.

Лекція 2. Правові питання охорони праці

Правові питання охорони праці. Основні положення з охорони праці в Україні встановлені і регламентуються *Конституцією України, Законом України «Про охорону праці», Кодексом законів про працю, а також розробленими на їх основі нормативно-законодавчими актами (укази президента, постанови уряду, правила, інструкції, стандарти та ін.).*

Основа політики України в галузі охорони праці викладена в Законі України «Про охорону праці». Основними *принципами політики в галузі охорони праці є:*

- пріоритет життя і здоров'я працівників;
- повна відповідальність власника підприємства за створення безпечних і здорових умов праці;
- соціальний захист працівників;
- повне відшкодування збитків потерпілим при нещасних випадках на виробництві;
- встановлення єдиних нормативів з ОП незалежно від форми власності;
- навчання безпечних методів праці, професійна підготовка та підвищення кваліфікації;
- участь держави в фінансуванні заходів з ОП.

Закон України «Про охорону праці» введений у дію 14 жовтня 1992 р. Цей закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону життя та здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює за участю відповідних державних органів між власником підприємства і працівником питання безпеки та гігієни праці і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Конкретні вимоги охорони праці до виробничого середовища, обладнання, устаткування, порядку ведення робіт, засобів захисту працюючих, порядку навчання працюючих, тощо регламентуються відповідними нормативно-правовими актами, які розробляються у відповідності з законодавством про охорону праці і становлять нормативно-технічну базу охорони праці.

Лекція 3. Організаційні питання охорони праці

Організаційні питання охорони праці. У сучасне сільськогосподарське виробництво широко впроваджуються інтенсивні технології, високоефективні машини і механізми, зростає рівень електрифікації та хімізації, що супроводжується появою додаткових небезпечних та шкідливих виробничих факторів, які негативно впливають на здоров'я й безпеку аграріїв. Поява таких факторів формує додаткові труднощі в створенні здорових та безпечних умов праці. Успішно вирішувати питання охорони праці шляхом впровадження окремих профілактичних заходів у сучасних умовах не вдається. Тільки системний підхід спроможний дати позитивний результат, а це можливо тільки за допомогою *системи управління охороною праці (СУОП).*

СУОП встановлює єдиний порядок організації та проведення роботи з охорони праці, обов'язковий для виконання всіма керівниками, спеціалістами, службовцями та працівниками

кожного підприємства.

Під управлінням охороною праці розуміють підготовку, прийняття та реалізацію заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці.

Об'єктом управління охороною праці є діяльність служб і посадових осіб по створенню безпечних і здорових умов праці.

Лекція 4. Мотивація персоналу

Мотивація персоналу. Життєдіяльність сучасної людини вимагає від неї вчинків, які б стверджували ідею добра, справедливості, гуманності, любові. Вчинок є тим первинним елементом, із якого вибудовується вся реальна моральність особистості. З морально-психологічного боку вчинок є повноцінним як результат глибинного особистісного, внутрішньо-продуктивного імперативу, оскільки віддзеркалює вільний вияв волі особистості.

Філософське осмислення вчинку знаходимо у працях Платона, Арістотеля, А. Блаженного, Т. Аквінського, Г. Лейбніца, Д. Дідро, І. Канта, Г. Гегеля, К. Маркса, М. Бахтіна та ін.

Т. Гоббс і Г. Лейбніц вважали, що вчинки є виявом звички.

І. Кант обґрунтував суб'єктивний, а Г. Гегель – об'єктивний характер вчинку.

Д. Дідро і К. Маркс проблему вчинку розглядали з матеріалістичних позицій. Вони доводили, що на вияв впливають не так фізіологічні, як морально-психологічні, соціальні процеси.

Сучасна психологія визначає вчинок як основну одиницю соціальної поведінки, як свідому дію, що оцінюється як акт морального самовизначення людини, в якому вона стверджує себе як особистість стосовно ставлення до іншої людини, до себе, групи, суспільства, до природи загалом.

В історії етичної і психологічної думки проблема вчинку розглядалася, як правило, у напрямі співвідношення мотиву і вчинку. Оскільки вчинок становить собою поєднання різноманітних об'єктивних і суб'єктивних аспектів (дій, засобів, умов і думок, намірів, почуттів, волі, результатів і т. ін.), то з'явилася можливість існування різноманітних концептуальних тлумачень вчинку. В одному випадку акцент робили на *дії*, в іншому – на мотивах. В одному випадку мотиви виступали, як елемент вчинку, в іншому – сам вчинок розглядався як доповнення мотиву. Проте доцільніше не протиставляти цінності мотиву і результату дії вчинку, а вбачати характер їх діалектичної взаємодії, єдності. Саме в гармонії морально-піднесеного мотиву і позитивного результату полягає висока цінність вчинку.

З погляду науки психології вчинок слід розглядати як процес. У цьому аспекті вчинок – це «*буття-подія*», що скеровується і переживається суб'єктом, як автором її і практиком, який несе відповідальність за її наслідки. Вчинок – це завжди спочатку вчинок думкою.

Лекція 5. Гігієна праці при застосуванні шкідливих речовин

Гігієна праці при застосуванні шкідливих речовин. Шкідливі речовини

Шкідлива речовина (ГОСТ 12.1.007-76) - речовина, при контакті з організмом людини внаслідок порушення вимог безпеки, може викликати виробничі травми, проф. захворювання або відхилення у стані здоров'я.

Шкідливі речовини (ШР) можуть проникати в організм людини через органи дихання, шкіру та шлунково-кишковий тракт.

В санітарно-гігієнічній практиці ШР прийнято розділять на: **хімічні речовини, виробничий пил.**

Відповідно ГОСТ 12.0.003-74 група хім. речовин **ШР по характеру дії на організм людини поділяються на підгрупи:** токсичні, подразнюючі, сенсibilізуючі, канцерогенні, мутагенні, впливаючі на репродуктивну функцію.

Клас небезпеки ШР встановлюють в залежності від їх природи і (гранично допустимі концентрації) ГДК.

За ступенем дії на організм людини ШР поділяються на 4 класи небезпеки (ГОСТ 12.1.007-76).

1-й – речовини надзвичайно небезпечні (ГДК до 0.1 мг/м^3) - ртуть, свинець, фосген, хлорпікрин, тіофос.

2-й – речовини високо небезпечні (ГДК від 0.1 до 1.0 мг/м^3) - йод, марганець,

сірководень, хлор, дихлоретан, крисід бромистий етил.

3-й – помірно небезпечні (ГДК від 1.1 до 10 мг/м³) – метиловий спирт, ацетон, купорос, хлорофос, карбофос, формалін.

4-й – мало небезпечні (ГДК більше 10 мг/м³) – аміак, бензин, скіпідар. Потрібно відмітити, що навіть мало небезпечні речовини при тривалій дії та великих концентраціях викликають тяжкі захворювання.

Деякі ШР небезпечні ще тим, що при певній концентрації вони утаюють вибухонебезпечні сполуки. Це такі, як пари аміаку, бензину, багато видів органічного пилу.

Лекція 6. Основи виробничої безпеки

Основи виробничої безпеки. Одним із важливих завдань ОП – є робота по забезпеченню безпеки працюючих. Сучасне агропромислове виробництво характеризується постійно зростаючою насиченістю технікою, засобами хімії і мікробіології, концентрацією тварин на великих комплексах, великою частиною мобільних процесів, розосередженням робочих місць в землеробстві, частою зміною видів робіт і засобів праці. Порушення вимог безпеки в таких умовах створює небезпечні ситуації, які приводять до нещасних випадків (НВ).

Безпека праці - стан умов праці, при якому виключається дія на працюючих Н і ШВФ.

Виникнення тих чи інших НВФ залежить від характеру технологічного процесу, конструкції обладнання, рівня організації процесу.

По характеру проявлення НВФ можливо поділити на явні і скриті.

Явна безпека характеризується наявністю явних зовнішніх при знаків. Наприклад, рухомі частини машин, полум'я, піднятий та який знаходиться на вису вантаж.

Скрита безпека зв'язана з наявністю в машинах, механізмах, пристосуваннях, інструментах скритих дефектів або недоліків, які реалізуються при певних умовах в небезпечній і аварійній ситуації.

Скрити безпеку створюють також захарашеність робочої зони, використання інструменту не по призначенню, обірвані електричні проводи, помилкові та неправильні дії персоналу та ін.

Попередження виробничого травматизму (ВТ) – складна комплексна проблема, яка потребує постійної уваги, перед усім спеціалістів інженерно-технічного профілю, а також представників медичної та інших наук.

Модуль 2.

Лекція 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик, як кількісна оцінка небезпек

Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик, як кількісна оцінка небезпек. Життя сучасної людини – безперервний потік інформації та подій, тому для того, щоб розібратися, що для неї є безпечним, а що ні, не обійднo, перш за все, систематизувати знання про людину та навколишнє середовище. Зробити це можна за допомогою моделі життєдіяльності людини. Ця модель – спрощена схема, яка визначає основні елементи життєдіяльності людини і взаємозв'язок між ними. Поняттями, на яких базується модель є **життя, діяльність, безпека та безпека.**

Життя - одна з форм існування матерії, яку відрізняє від інших здатність до розмноження, росту, розвитку, активної регуляції свого складу та функцій, різних форм руху, можливість пристосування до середовища та наявність обміну речовин і реакції на подразнення.

Діяльність - специфічна форма активності, зміст якої полягає у доцільній зміні та перетворенні в інтересах людини навколишнього середовища.

Небезпека - явище, об'єкт або процес, які здатні за певних умов нанести шкоду здоров'ю людини безпосередньо або побічно.

Безпека - збалансований (за оцінкою експертів) стан людини, системи, соціуму, держави та ін.

Лекція 2. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослини, об'єкти економіки

Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослини, об'єкти економіки. *Природне середовище - сукупність абіотичних і біотичних факторів, природних і змінених у результаті діяльності людського суспільства, що впливають на людину та інші організми.*

Розглянемо більш детально, що таке абіотичні й біотичні фактори.

Абіотичні фактори – сукупність неорганічних речовин і умов середовища, які є основою існування біосфери. Наприклад: склад атмосферного повітря, наявність у ньому домішок, температура повітря та ін.

Біотичні фактори – сукупність живих організмів, які своєю життєдіяльністю впливають на інші організми, у тому числі на людину.

Наприклад, рослини виділяють кисень, необхідний людям і тваринам для життєдіяльності.

Природне середовище відрізняється від інших складових навколишнього середовища властивістю самопідтримки і саморегуляції без коригуючого втручання людини.

Розглянемо вплив на організм людини **атмосферних, літосферних, гідросферних, біосферних та космічних природних факторів.**

Атмосфера - газоподібна оболонка Землі. До неї відносяться: атмосферне повітря, гази, розчинені в поверхневих і підземних водах, газова складова ґрунтів, а також гази, що виділяються з гірського масиву, які прямо або побічно впливають на життєдіяльність живих організмів.

МОДУЛЬ 1.

Практичне заняття №1

Тема: РИЗИКОВИЙ БАЛАНС ТА ОЦІНКА НЕБЕЗПЕК.

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.
2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Теоретична частина: студенти поглиблено з допомогою викладача вивчають теоретичний матеріал.
4. Практична частина: рішення задач по оцінці ризику безпеки.
5. Оформлення звіту за заняття.
6. Захист звіту.

Практичне заняття №2

Тема: ЛЮДИНА – ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ
«ЛЮДИНА – ЖИТТЄВЕ СЕРЕДОВИЩЕ»

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.

2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Теоретична частина :студенти поглиблено з допомогою викладача вивчають теоретичний матеріал.
4. Практична частина : рішення задач по розрахунку добової потреби в енергії (харчуванні).
5. Оформлення звіту за заняття.
6. Захист звіту.

Практичне заняття №3

Тема: НЕБЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ ТА ПОБУТІ. ЗАСОБИ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.
2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Теоретична частина: студенти поглиблено з допомогою викладача вивчають теоретичний матеріал.
4. Практична частина: рішення задач з радіаційного захисту.
5. Оформлення звіту за заняття.
6. Захист звіту

Практичне заняття №4

Тема: НЕБЕЗПЕКИ, ЩО ВЕДУТЬ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.
2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Підвести підсумки заняття.

Практичне заняття №5

Тема: БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (НС)

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.
2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Підвести підсумки заняття.

Практичне заняття №6

Тема: НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ

План

1. Обговорити питання відповідно плану заняття.
2. Заслухати реферати студентів за тематикою заняття та провести їх обговорення.
3. Теоретична частина: студенти поглиблено вивчають з допомогою викладача допомогу при різних видах ушкоджень.
4. Практична частина: студенти практично відпрацьовують питання теоретичної частини заняття після обговорення конкретного питання.
5. Оформлення звіту за заняття.
6. Захист звіту

МОДУЛЬ 2.**Практичне заняття №7****Тема: ОЦІНКА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ****План**

1. Вивчити загальні положення про психічні процеси і властивості особистості.
2. Описати вплив психічних процесів і властивості особистості на життєдіяльність людини.
3. Визначити власний тип темпераменту за методикою Г. Айзенка.
4. Виконати діагностику різних видів пам'яті.
5. Виконати діагностику зосередженості і стійкості уваги.
6. Зробити висновки, проаналізувавши результати досліджень, щодо зв'язку психологічних властивостей людини з її безпекою

Практичне заняття №8**Тема: ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СТРЕСОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЛЮДИНИ****План**

1. Вивчити загальні положення про стрес, причини та ознаки стресового напруження.
2. Вивчити вплив стресового напруження на організм людини, характер прояву стресу.
3. Описати вплив стресового напруження на працездатність та безпеку людини.
4. Описати види та вплив виробничих і побутових стресів, наслідки.
5. Описати заходи щодо послаблення негативної дії стресу на організм людини.
6. Описати вплив емоцій на психологічний стан людини.
7. Визначити власний рівень стресу, власну стресостійкість та соціальну адаптацію.
8. Визначити власну можливість самоконтролю.
9. Визначити рівень психологічного стресу.
10. Визначити емоційну рівноваженість.
11. Зробити загальні висновки

8.4 Теми, форма контролю та перевірки завдань, які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

Теми, які виносяться для самостійного відпрацювання, здобувачі вищої освіти вивчають у вільний від занять час. У робочому зошиті для самостійної роботи виділяються теми, які здобувач вищої освіти повинен виконати самостійно. Вивчення навчальної дисципліни включає: лекційні заняття, практичні заняття, консультації з навчальної дисципліни, самостійну роботу здобувача. Використання освітньої платформи Moodle з метою опрацювання теоретичного матеріалу та додаткового матеріалу з навчальної дисципліни. Самостійна робота здобувача включає: опанування навчального матеріалу, проведення наукових досліджень, підготовку наукових публікацій, матеріалів до щорічних тематичних «круглих столів», конференцій виконання індивідуальних завдань, підготовку есе тощо.

8.5 Перелік питань для самостійного опрацювання

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні поняття в галузі ОП	9
2	Обов'язки з питань ОП керівників виробничих дільниць	9
3	Відшкодування збитків потерпілим при НВ на виробництві	9
4	ОП жінок та молоді	9
5	Фінансування ОП. Стимулювання ОП	9
6	Регулювання охорони праці в колективному договорі	9
7	Класифікація електроустановок приміщень по ступеню небезпеки ураження електричним струмом	10
8	Допомога потерпілим при ураженні електричним струмом	10

	Разом	74

Таблиця 4. Форма перевірки та оцінювання завдань самостійної роботи

№	Модулі*	Кількість заходів	Оцінка в балах		Сума балів	
			min	max	min	max
1.	Самостійна і індивідуальна робота, публікації, есе, виступи на тематичних «круглих столах», підготовка наукових доповідей у тому числі:	2	1,0	4,0	2,0	8,0
	змістовний модуль перший	1	1,0	4,0	1,0	4,0
	змістовний модуль другий	1	1,0	4,0	1,0	4,0
	Разом за змістовними модулями*	x	x	x	2,0	8,0
Разом					2,0	8,0

Система оцінювання знань з дисципліни складається з поточного й підсумкового контролю. Поточний контроль знань здобувачів проводиться з використанням індивідуальних завдань, які виконує здобувач індивідуально. Підсумковий контроль знань проводиться за результатами вивченого матеріалу, отриманих балів. За навчальним планом передбачено екзамен з навчальної дисципліни. Передбачено підготовку тез доповідей, наукових публікацій, виступи на щорічних тематичних «круглих столах». Здобувач повинен працювати системно, використовувати аналітичні здібності, вміти працювати з великим масивом інформації, перевіряти достовірність вхідної інформації, проводити дослідження, узагальнювати результати, доводити дієвість власних висновків, обґрунтовувати практичну значимість й можливості використання у практичній діяльності.

8.6 Наукова робота здобувачів вищої освіти

Під час вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» здобувачі вищої освіти мають можливість прийняти участь у неформальних освітніх заходах та підготувати наукові доповіді, есе щодо обраної тематики дослідження:

- «круглий стіл»;
- студентська науково-теоретична конференція на базі університету.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає підготовку індивідуальних робіт у вигляді есе щодо досліджуваних питань.

Навчальна дисципліна передбачає проведення дискусійних лекцій та тематичних занять з урахуванням змістовного наповнення модулів.

За результатами наукової роботи та участі у тематичних «круглих столах» готуються збірки тез доповідей.

Питання для проміжного та підсумкового контролю знань студентів

Модульна контрольна робота №1

1. Дати визначення пожежної безпеки, пожежі, вибуху.
2. Причини пожежі вибухів у сільському господарстві.
3. Пожежо - небезпечні властивості матеріалів та речовин.

4. Що таке блискавка?
5. Призначення блискавкозахисту?
6. Що представляє собою блискавковідвід?
7. Дати визначення зони блискавкозахисту.
8. Із яких елементів складається блискавковідвід?
9. Дати характеристику елементів блискавковідводу?

Модульна контрольна робота №2

1. Методи ліквідації пожежі.
2. Дати характеристику вогнегасних речовин.
3. Що належить до первинних засобів гасіння пожежі?
4. Які Вам відомі вогнегасники за вмістом внутрішнього заряду?
5. Вогнегасні властивості води. Які загоряння можна гасити водою?
6. Дати характеристику вуглекислого газу. Які загоряння можна гасити вуглекислотою?
7. Особливості застосування вуглекислотних вогнегасників.
8. Для чого застосовуються бромтилові вогнегасники?
9. Принципи дії та область застосування порошкових вогнегасників.

Питання до заліку

1. Охорона праці як галузь людської діяльності.
2. Охорона праці як соціально-технічна дисципліна.
3. Предмет та об'єкт охорони праці.
4. Структура навчальної дисципліни «Охорона праці».
5. Методологічні основи та наукове забезпечення охорони праці.
6. Зв'язок охорони праці з іншими науками.
7. Стан охорони праці в Україні та інших країнах.
8. Невиробничий травматизм.
9. Професійна захворюваність.
10. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці.
11. Описати різні види діяльності людини.
12. Дати визначення, що таке праця та які є види праці.
13. Дати визначення небезпеки, види небезпек.
14. Дати визначення небезпечного і шкідливого фактору.
15. Дати визначення гранично-допустимої концентрації речовини.
16. Що таке аварія, катастрофа, стихійне лихо?
17. Дати визначення, що таке травма та травматизм.
18. Законодавчі акти, що встановлюють і регламентують основні положення з охорони праці в Україні.
19. Питання охорони праці в Конституції України.
20. Закон України «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та інші законодавчі акти.
21. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
22. Права працівників при укладанні трудового договору щодо охорони праці.
23. Обов'язки роботодавця (керівника) щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці.
24. Обов'язки працівника за трудовим договором.
25. Особливості охорони праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.
26. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці.
27. Система управління охороною праці на виробництві.

28. Навчання та інструктажі з питань охорони праці.
29. Державний нагляд та громадський контроль за охороною праці.
30. Фінансування охорони праці на підприємстві.
31. Застосування матеріальних і моральних стимулів охорони праці.
32. Відшкодування громадянам збитків, завданих порушенням умов праці.
33. Основні групи причин нещасних випадків та професійних захворювань.
34. Розслідування та облік нещасних випадків.
35. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
36. Атестація робочих місць.
37. Фізична та розумова діяльність людини.
38. Поняття про гігієну праці та її основні завдання.
39. Зміст поняття «виробнича санітарія».
40. Робоче місце та робоча зона та санітарно-гігієнічні вимоги до них.
41. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих факторів та їх характеристика.
42. Вплив мікроклімату на організм людини. Параметри, якими характеризується мікроклімат.
43. Принципи регулювання мікроклімату. Оптимальні, допустимі та граничні норми показників мікроклімату.
44. Заходи та засоби , за допомогою яких здійснюється нормалізація параметрів мікроклімату.
45. Вплив пилу на організм людини.
46. Захист тіла людини від перегрівання та переохолодження.
47. Вентиляція виробничих приміщень.
48. Методи визначення повітрообігу у виробничому приміщенні.
49. Основні вимоги до виробничого освітлення.
50. Виробниче освітлення та його види.
51. Нормування природного освітлення.
52. Електромагнітне випромінювання, його види, засоби захисту.
53. Іонізуюче випромінювання та його вплив на організм людини.
54. Захист від дії іонізуючого випромінювання.
55. Шум та його вплив на організм людини, нормування шуму.
56. Заходи та засоби захисту від шуму.
57. Інфра- та ультразвук, їх вплив на організм людини, нормування та заходи та засоби боротьби з ним.
58. Вібрація та її вплив на організм людини. Явище резонансу.
59. Заходи та засоби захисту від вібрації та шуму.
60. Основні санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення підприємств

8.7 Рейтингова оцінка з дисципліни та схема поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

Вміння оцінювати ситуацію є вагомою перевагою для будь-якого фахівця, особливої актуальності набуває питання у підготовці фахівців економічного спрямування. Отримані знання й навички дозволяють здобувачеві оцінити ситуацію, виявити можливі причинно-наслідкові залежності та обґрунтувати напрями нейтралізації (упередження) загроз, визначити можливості впровадження внутрішніх резервів, залучення зовнішніх джерел, обґрунтувати оптимальні (дієві, ефективні, результативні) управлінські рішення. Здобувач має можливість навчитися працювати з інформаційною базою, збирати, обробляти та узагальнювати аналітичну інформацію.

Актуальність тематики, що висвітлюється у навчальному курсі, обумовлює важливість отримання знань та вмінь з метою практичного використання в умовах виробництва, у тому числі з метою обґрунтування управлінських рішень, упередження можливих загроз. Розуміння процесів та явищ здобувач опанує під час лекційних й практичних занять, консультацій з навчальної дисципліни, проведення самостійної роботи. Самостійна робота здобувача сприяє поглибленню професійних знань, проведення поглиблених досліджень за тематикою навчального курсу. Вагомим для розуміння процесів

є творчий підхід, який здобувач може реалізувати обравши тематику, яка відображає можливості розширення сфери інтегральних, загальних та фахових компетенцій.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	60-100
7-12	7-12	7-12	7-12	7-12	7-12	9-14	9-14	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЧЕННЯ, ЯКЕ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

З метою поширення знань щодо застосування дистанційних технологій у освітньому процесі було запроваджено програмний продукт, який дозволяє значно розширити можливості спілкування усіх учасників освітнього процесу. Програмний продукт встановлено на освітній платформі Moodle, до якої мають доступ усі учасники освітнього процесу. Організації відеоконференцій підтримується на базовому рівні.

Особливої актуальності набуває питання у контексті карантинних обмежень, які спонукають до широкого використання різних видів online технологій у освітньому процесі.

Під час викладання навчальної дисципліни «Психологія управління (основи професійної психології)» використовуються усі можливості освітньої платформи Moodle, проводяться тематичні наукові заходи різних рівнів, семінари за участі всіх учасників навчально-виховного процесу.

10. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпека життєдіяльності : конспект лекцій / упоряд. Ю. Ю. Млавець. Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2023. 44 с. URL: <https://surl.li/bdheh>
2. Безпека життєдіяльності та охорона праці : навчальний посібник / уклад. Л. В. Мелех. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 219 с. URL: <https://surl.li/izxjif>

3. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : додатки до підручника / О. Г. Левченко, О. В. Землянська, Н. А. Праховнік, В. В. Зацарний. 2-ге вид., випр. та допов. Київ : Каравела, 2021. 412 с. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstreams/759f49d7-44f1-4526-8d58-e9086010deba/download>
4. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : підручник / О. Г. Левченко, О. В. Землянська, Н. А. Праховнік, В. В. Зацарний ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : Каравела, 2021. 268 с.
5. Войналович О. В., Рідей Н. М., Зазимко О. В. Охорона праці в галузі: організаційні засади охорони праці у вищих аграрних закладах : навчальний посібник. Херсон : Олді+, 2025. 336 с.
6. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначєв Д. Г. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 388 с.
7. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Hryban.-2022-Pidruchnyk-BZHD-ta-OP.pdf
8. Катренко Л. А., Кіт Ю. В., Пістун І. П. Охорона праці : навчальний посібник. Херсон : Олді+, 2025. 540 с.
9. Курепін В. М., Курепін Д. В., Іваненко В. С. Цивільний захист : навчальний посібник. Миколаїв : МНАУ, 2025. 491 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20130/1/civilnij-zahist-posibnik-magistr.pdf>
10. Курепін В. М., Марченко Д. Д., Курепін Д. В. Охорона праці в галузі : навчальний посібник. Миколаїв : МНАУ, 2023. 586 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13157/1/ohorona-praci-v-galuzi-posibnik.pdf>
11. Омелянов О. М., Спирін А. В., Твердохліб І. В. Безпека праці та життєдіяльності : навчальний посібник. Вінниця : ВНАУ, 2020. 334 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/25530.pdf>
12. Пістун І. П., Кочубей В. І. Безпека життєдіяльності : підручник. Херсон : Олді+, 2025. 575 с.
13. Серіков Я. О., Коженевські Л. Ф., Хворост М. В. Безпека життєдіяльності та охорона праці. Ч. 1. Безпека життєдіяльності : підручник. Харків : ХНУМГ, 2021. 255 с.

Допоміжна література Інтернет джерела

1. Закон України «Про вищу освіту» від 09.08.2019 № 1556-VII. Підстава - 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Національна бібліотека України ім. Вернадського. - www.nbuv.gov.ua

11. ДОСТУП ДО МАТЕРІАЛІВ

Матеріали з навчальної дисципліни узагальнено у освітній платформі Moodle за посиланням - <https://moodle.mnau.edu.ua/course/view.php?id=2114>

Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : методичні рекомендації з вивчення дисципліни та виконання самостійної роботи для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "Бакалавр" спеціальності 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) денної форми навчання / В. Л. Королєнко. - Електрон. текст. дані. - Миколаїв : МНАУ, 2019. 57 с. - <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/5966>

Робоча програма
складена

канд.пед.наук, ст. викладачем

Віктором Королєнко

